

EISENHOWEROVA ADMINISTRATIVA (1953-1961)

- Primární cíl administrativy – zadržování mezinárodního komunismu
- Nástroj: Írán a Turecko jako bašta proti SSSR (Rossi, s.55)
„vnější severní pás“
- Aplikace „teorie domina“

Operace Ajax

- Třetí svět po 2. svět. v.: Nárůst nacionalistických a antikolonialistických hnutí – přehodnocování existujících ekonomických smluv se Západem
- Odmítnutí USA poskytnout Íránu podobnou vojen. a ekonom. pomoc, jakou poskytly Recku a Turecku v rámci Trumanovy doktríny – obavy z reakce SSSR (M.Palmer, s.60-61)
- Duben 1951-NSC: klíčová strategická pozice Íránu a okno do ropných obl. BV; šáh jediný zdroj spolehlivé vlády (M.Palmer, s.62)
- Vratká pozice šáha M.R.Pahlavího – konzervativci x strana Tudeh x islamisté – **M. Mossadeq** založení **Národní fronty**
- Březen 1951 – Mossadeq předsedou vlády – zák. o znárodnění **Anglo-Iranian Oil Company** – snaha získat od VB co největší podíl – hrozby jednání se SSSR s cílem získat větší ústupky od VB a USA – obava VB z precedentu → plány na vojen. intervenci – economic. sankce: zastavení prací, propuštění írán. zaměstnanců, blokáda exportu ropy (H.W.Brands,s.37)

- Leden 1953 – nástup Eisenhowera – radikalizace situace v Íránu ve prospěch Tudeh a islamistů - americké obavy z vnitř. kolapsu Íránu a převzetí moci stranou Tudeh – neschopnost šáha vést samostatnou akci (W.H.Brands, s.41-42)
- Mezinárodní situace: konec korejské války, smrt Stalina, celkové oslabení SSSR – prostor pro asertivnější politiku USA (Rossi, s. 56, Palmer, s.69)
- Obavy USA z přímé intervence – možná reakce: vojenské vměšování SSSR – obavy z Třetí světové války - návrh řešení: státní převrat vedený a financovaný CIA – poprvé ve svých dějinách použita CIA ke svržení cizí vlády
- Srpen 1953 – spuštění **operace Ajax** – realizátoři: K. Roosevelt a gen. N. Schwarzkopf - Mossadeq zbaven moci – předsedou vlády gen. Zahedi (M.Palmer, s. 70-71)

- Americké zinscenování převratu v Íránu – zásadní zvrát ve vztazích obou zemích
- Zprostředkování příměří USA mezi VB a Íránem – nové rozdělení podílů AIOC: 40% VB, 40% konsorcium 5 amer. společ., 20% mezi Nizozemí a Francií
- Operace Ajax – přijetí nové amer. politiky vůči Íránu a Perskému zál. – připravenost uplatnit nejen politické prostředky ale poskytnout i větší ekonomickou a vojenskou podporu (M. Palmer, s.71-72)

Regionální obranné aliance

- Únor 1954 Baghdád – podepsána bilaterální obranná sml. mezi Tureckem a Irákem
- Duben 1954 – přistoupení Británie – snaha podržet si vliv na BV po vyklizení Suez
- Další členské státy: září 1955 – Pákistán; říjen 1955 – Írán; USA odmítly přímé členství přesto měly zastoupení ve většině komisích a poskytovaly vojenskou pomoc = **PAKT VZÁJEMNÉ SPOLUPRÁCE (- Baghdádský pakt)** – tzv. „Severní pás“ – Egypt odmítl vstup: neochota podvolit se vedení Západu a spojit se s nearab. státy (M.Palmer, s.73)

- Jakási imitace NATO pro Blízký východ – volné sdružení států nahlížející pakt spíše jako prostředek získání výzbroje pro vnitřní zajištění svých režimů (Rossi, s. 57, Palmer, s.73)
- Nejvýznam. aspekt paktu – nepřímé napojení na NATO skrze Turecko – odstrašení pro SSSR kvůli možné konfrontaci s člen. státy NATO (M.Palmer, s.74)
- Případné členství USA: PROTI: St. Dep. podpora pro vytvoření nové org. X PRO: JChS+Pentagon nutnost podpory pro-západ. arab. režimů po oslabení VB = WH přednost bilaterál. přístupu
→ Eisenhowerova doktrína
- Opoziční vojen. aliance: Egypt+Sýrie+SA

- Červenec 1958 - státní převrat v Iráku – opuštění paktu
- Vznik **Organizace ústřední dohody (CENTO)** – hlav. záměr: amer. podpora vnitř. a vněj. bezpečnosti člen. zemím (nápodoba Trumanovy d. pro BV) - přetrvala až do islámské revoluce v Íránu r. 1979 (M.Palmer, s.75)
- Poskytla urč. bezpečnostní stabilitu regionu – Násirem nahlížena jako nástroj na izolaci Egypta (Rossi, s. 57-58)

Americko-izraelské vztahy

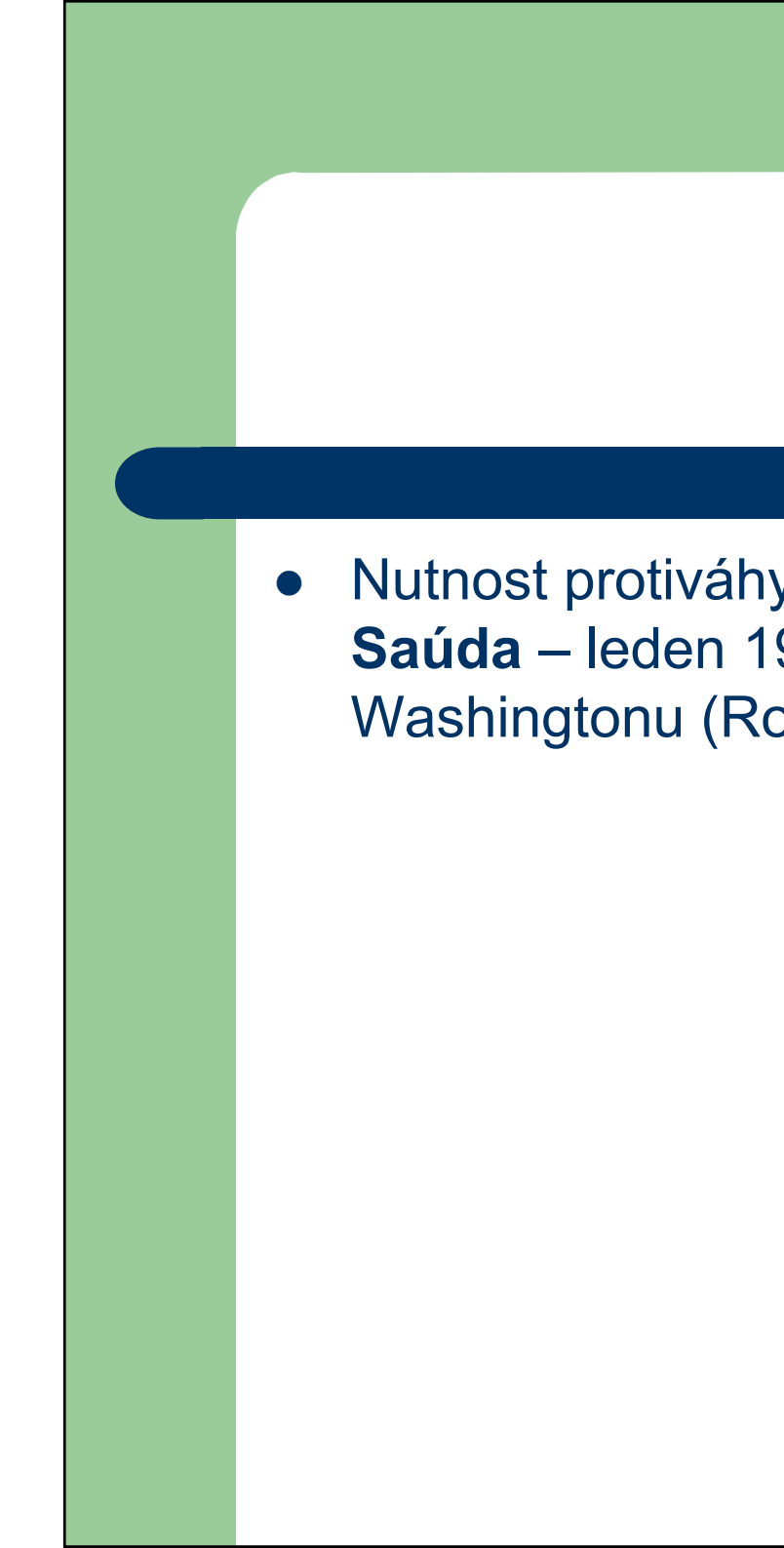

- Snaha o otevřenější přístup vůči arabským státům
- Říjen 1953 – USA pozastavily pomoc Izraeli – Důvod: pokračování Izraele na projektu odklonit vodu z Jordánu do středního Izraele a severního Negevu
- 14.-15. říjen 1953 – izraelské komando vedené A. Šaronem přepadlo palestinskou vesnici Kibja, zabito 53 civilistů
- USA přerušily svou ekonomickou pomoc, dokud nebude Izrael spolupracovat s pozorovateli OSN (Rossi, s.59-60)

Suezská krize

- Zář 1955 – závody ve zbrojení – žádost Egypta o dodávky zbraní odmítnuta Západem na základě Trojčlenné deklarace → barterová dohoda mezi Egyptem a SSSR (prostř. ČSSR)
- Nabídka USA: financovat Asuánskou přehradu – leden 1956 tajná amer. mise Gamma s cílem zprostř. dohodu mezi Egyptem a Izraelem - nakonec USA stažena – reakce Násira:
- Červenec 1956 – znárodnění Suezského průplavu – příjmy z mýtného k financování přehrady
- Říjen 1956 – tajná jednání VB, Francie a Izraele v Sévres o společném postupu (Rossi, s.62)
- 29.října – útok Izraele na Sinaj, zatlačení Egyptanů až ke Kanálu

- O den později: Ultimátum Francie a VB na klid zbraní a stáhnutí vojsk z obou str. průplavu a požadavek na dočasnou okupaci Port Saidu, Ismaíliji a Suezmu – Násirem striktně odmítnuto (M.Palmer, s.75)
- Záminka VB a Francie k intervenci: neschopnost Egypta spravovat průplav (Rossi, s.61)
- 31. října – bombardování egypt. cílů a invaze vojsk VB a Francie → okupace 40% zóny průplavu
- Postoj USA: GŠ pro vojen. intervenci (zabránit rozšíření konfliktu do dalších zemí) X Eisenhower a Dulles jednoznačně proti intervenci a prosazení rezoluce RB OSN o klidu zbraní a stažení vojsk za linie příměří

- Listopad 1956 – na základě mezinárodního tlaku souhlas VB a Francie s příměřím (vojska stažena do konce prosince) – Izrael odmítl opustit obsazená území (Šarm aš-Šejch, Gaza) – nakonec donucen v březnu 1957 (Rossi, s.63-64)
- Zásadní oslabení vlivu VB na BV – Saúdská Ar., Kuvajt, Bahrajn: demonstrace a stávky; sabotování britských ropných vrtů; bojkotování britských firem; přerušení diplomatických styků, zákaz vstupu brit. lodí do saúd. přístavů
- **USA jako dominantní síla BV**
- Rozsáhlá vlna protizápadního citění – vzestup vlivu panarabismu vedeného Násirem (M.Palmer, s.77)

-
-
- Nutnost protiváhy Násira – Washington: podpora SA krále **ibn Saúda** – leden 1957 osobní setkání E. a ibn Saúda ve Washingtonu (Rossi, s.68)

Eisenhowerova doktrína a její aplikace

- Situace po Suez – mocenské vakuum po stažení VB – hrozba proniknutí SSSR do regionu
- Zvláštní projev D.Eisenhowera ke Kongresu o situaci na BV z 5. ledna 1957 – rozvedení Trumanovy doktríny
- Vlastní jádro projevu:
 - Žádost o oprávnění poskytnout ekonomickou pomoc
 - Žádost o oprávnění realizovat programy vojenské pomoci a spolupráce
 - Autorizace pro „....použití ozbrojených sil USA pro bezpečnost a ochranu územní integrity a politické nezávislosti národů ohrožovaných otevřenou ozbrojenou agresí ze strany národů ovládaných mezinárodním komunismem.“

- Žádost o oprávnění použít 200 mil.\$ na ekonomickou pomoc (N.Ashton, s.107-108)(D.Little, s.133)

Schválení doktríny zn. přijmutí primární zodpovědnosti za ochranu zájmů Západu na BV USA (Kaufman,s.25)(D.Little, s.132)

Smíšené reakce mezi arab. státy: Libanon, Turecko a Írán požadovaly větší přímé zapojení USA na ochranu BV – v Jordánsku ve vládě a veřejném mínění silně protizápadní nálada – Libye, Saúd. Arábie a Jemen se mírně distancovaly – Egypt a Sýrie plán jednoznačně odmítly (D.Little, s.133)

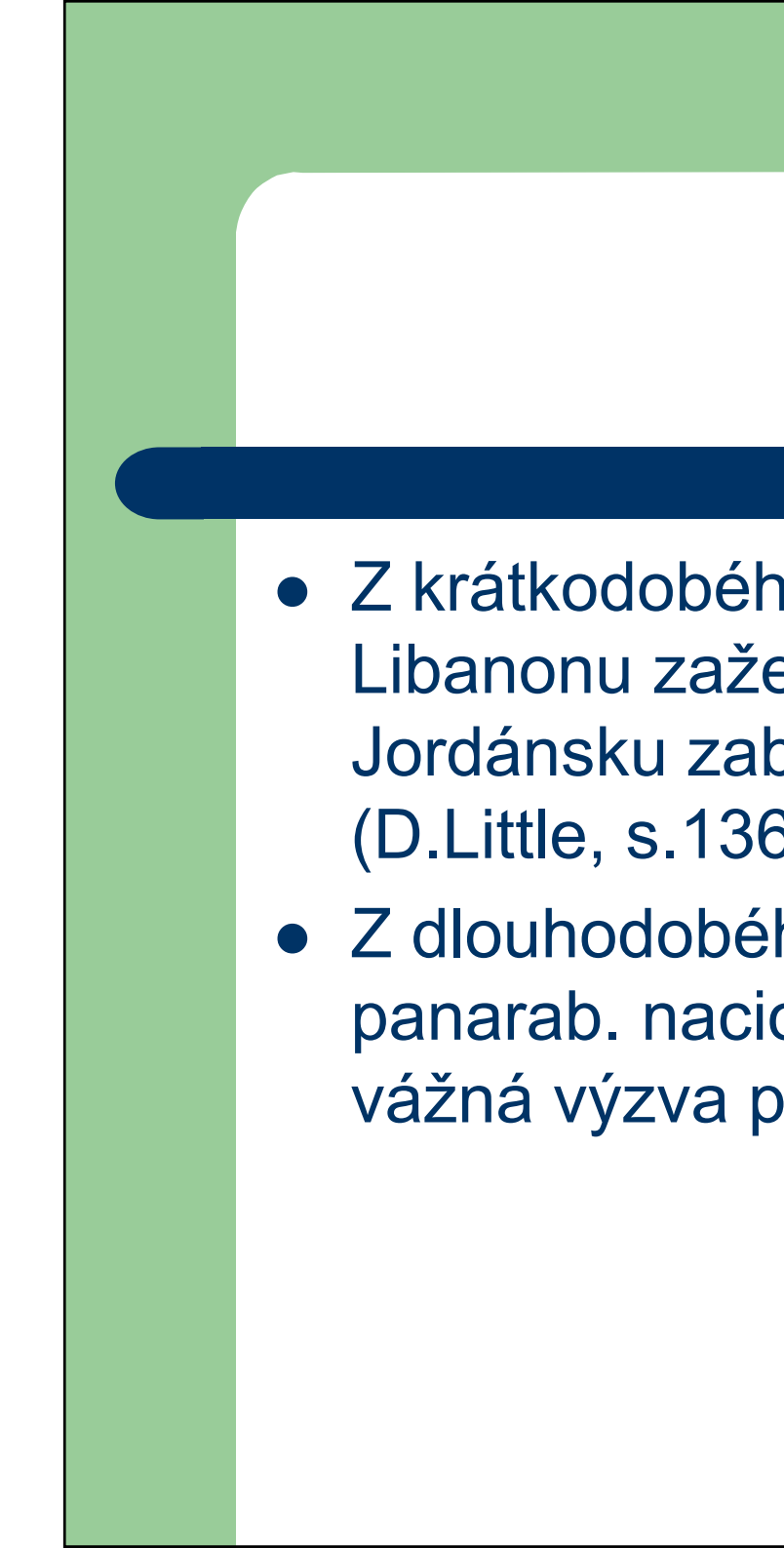

- 1957: Radikalizace BV – šíření panarabismu a násirismu – pokus o stát. převrat v Ammánu – příklon Sýrie k sovět. ose
- Reakce Washingtonu – zbrojní dodávky JOR, LIB a IR – vyslání 6. flotily do Středomoří
- 1958: Egypt + Sýrie = Spojená arabská republika

- Následek Suezské krize:
14.červenec 1958 – stát. převrat v **Iráku** - zavražděn král Fajsal a premiér Nurí as-Saíd - nástup nacionalistického režimu gen. Abd al-Karím Qásima (Kaufman, s.27)
- Strategické dilema americ. politiky na BV:
 - Podpora Británie zn. podnítit protizápadní nálady X
 - Podpora arab. nacionalistů zn. podkopat pozici Británie zodpovědné za stabilitu regionu
 - Závěr: Větší politická a vojenská angažovanost USA (M.Palmer, s.78)

Libanonská invaze

- Bezprostřední důsledky událostí v Iráku:
- Zesílení vnitř. napětí **v Libanonu** – propuknutí bojů - 15. červenec 1958 – žádost libanonského prezidenta C. Chamouna o vojenskou intervenci USA, VB a Francie (Palmer, s.79) (Čelil silné muslimské opozici podporované Egyptem a Sýrií)
- Washington: obava z padajícího domina (Lib., Jor., Irák)
- Vysláno 15 000 amer. jednotek – bez vážného ozbroj. střetu (H.W.Brands, s.77)
- O den později – žádost krále Husajna o britskou vojenskou intervenci **v Jordánsku** (M.Palmer, s.79) (Čelil opozici pro-násirovsky a pan-arabsky orientovaného premiéra al-Nabulsího-král rozpustil parlament, zrušil politic. str. a zavedl stanné právo) – VB vyslala 3700 parajednotek (Yaqub, s.231)

- Přípravenost Eisenhowera použít i jaderný arzenál (S.Spiegel, s. 89)
- Žádosti vnímány W. jako zkouška schopnosti dostát svým závazkům vůči svým spojencům na BV (zvl. Turecka, Pákistánu a Íránu) (D.Little, s.135)
- Vyslána amer. mise ved. R. Murphym – zprostředkováno příměří mezi libanon. frakcemi s určením data prezident. voleb
- Říjen 1958 – stažení amer. vojsk (S. Spiegel, s. 89)

-
-
- Z krátkodobého hlediska obě akce úspěšné – v Libanonu zažehnána hrozba občanské války – v Jordánsku zabráněno svržení krále Husajna (D.Little, s.136)
 - Z dlouhodobého hlediska – posílení radikálního panarab. nacionalistického hnutí a vlivu SSSR – vážná výzva pro USA

Dočasné „tání“ mezi USA a BV radikály

- Klíčový postoj administrativy vůči Egyptu
- Postoj St. Dep.+Pentagon+CIA – Násir jako „vlna budoucnosti“ (S. Spiegel, s. 90)
- Mocenský boj mezi Baghdádem a Káhirou – příklon Kásima k SSSR
- Násirův úder vůči egypt. komunistům – oživení vztahů se Západem
- Obnovení amer. economic. pomoci Egyptu
- Na podzim 1960 – setkání Eisenhowera a Násira v NY (H.W.Brands, s. 79-80)

Charakteristika Eisenhowerovy BV politiky a její důsledky pro USA

- Vidění komplexní situace BV prizmatem doktríny „zadržování“ a hrozby infiltrace SSSR (přenášení zkušeností z Evropy do oblasti BV)
- Neschopnost vnímat vlastní autonomní regionální síly nezávislé na západ. prostředí: nacionalismus – pan-arabismus – anti-kolonialismus – anti-westernismus
- Vlastní jádro E. doktríny „boj proti komunismu“ minulo podstatu BV situace